

УДК 332.142.4

Громика Р.П.
кандидат економічних наук,
викладач кафедри фінансів
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

СУЧАСНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІН У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

A MODERN INVESTMENT POLICY OF UKRAINE AND THE NEED FOR CHANGE IN THE CONTEXT OF REGIONAL POLICY IN THE EUROPEAN UNION

АНОТАЦІЯ

У статті приділено увагу стану сучасної регіональної інвестиційної політики України та особливостям регіональної політики країн Європейського Союзу. Досліджено основні тенденції розвитку регіональної політики ЄС та необхідність вироблення нової національної регіональної інвестиційної політики. Розглянуто основні спільні економічні та політичні принципи, необхідні для досягнення цілей у сфері розвитку міжнародної та національної інвестиційної політики. Розглянуто та проаналізовано основні аспекти, які можуть бути використані для вироблення нової ефективної національної інвестиційної політики сучасної України.

Ключові слова: інвестиції, регіональна політика, напрями розвитку, експорт, імпорт, конкурентоспроможність.

АННОТАЦИЯ

В статье уделено внимание состоянию современной региональной инвестиционной политики Украины и особенностям региональной политики стран Европейского Союза. Исследованы основные тенденции развития региональной политики ЕС и необходимость разработки новой национальной региональной инвестиционной политики. Рассмотрены основные экономические и политические принципы, необходимые для достижения целей в области развития международной и национальной инвестиционной политики. Рассмотрены и проанализированы основные аспекты, которые могут быть использованы для выработки новой эффективной национальной инвестиционной политики современной Украины.

Ключевые слова: инвестиции, региональная политика, пути развития, экспорт, импорт, конкурентоспособность.

ANNOTATION

The paper paid attention to the state of contemporary regional investment policy in Ukraine and specifics of the regional policy of the European Union. The basic tendencies of development of EU regional policy and the need to develop a new national regional investment policy. The main economic and political principles necessary for achieving the development of ethnic and national investment policy. Considered and analyzed the main aspects that could be used to develop new and effective national investment policy of modern Ukraine.

Keywords: investment, regional policy, the development of export and import competitiveness.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день є актуальним дослідження принципів розвитку регіональної політики країн Європейського Союзу та можливість їх запровадження в регіональній та інвестиційній політиці України. Аналіз регіональної політики Європейського Союзу в частині основних етапів її розвитку, тенденцій останнього часу, визначення перспектив на найближчі роки, зовнішньо-економічних відносин України і країн ЄС дає можливість зробити

окремі висновки для вдосконалення інвестиційної політики нашої країни з метою більш ефективного розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Регіональній політиці ЄС із позиції впливу на Україну присвячено роботи вітчизняних фахівців Б. Дубовик, М. О. Кушнір, Н. Мікули, І. Студеннікова та ін. [3; 5, с. 146–149; 6, с. 284–301; 10, с. 230]. Водночас сучасний стан регіональної політики ЄС, тенденції її подальшого розвитку і значення для інвестиційної політики України досліджені ще недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інвестиції є необхідною умовою стратегічного успіху економічного розвитку як держави в цілому, так і окремих галузей економіки та підприємств. Кризові явища, зміна вектору зовнішньоекономічних відносин вимагають від держави та суб'єктів господарювання ретельного аналізу наявних джерел фінансування інвестицій та пошуку нових підходів і концепцій формування та розвитку інвестиційної привабливості нашої країни, і одним із ключових у цьому є інвестиційна політика держави. Актуальним є дослідження принципів розвитку регіональної політики країн ЄС та можливість їх запровадження в інвестиційній та регіональній політиці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональна інвестиційна політика ЄС на початку ХХІ ст. передусім пов'язана із впливом процесів глобалізації. У цей час відбувається докорінна реструктуризація фондів. Кожний напрям спільної політики ЄС набуває регіонального забарвлення. Постійно зростає увага до ролі і меж застосування принципу субсидіарності, а також до взаємодії різних спільних політик на регіональному рівні. Значення, що надається цьому принципу в рамках сучасного мислення в ЄС, пов'язане з фундаментальним осмисленням того, де закінчується державна регіональна політика і починається політика Співтовариства. Субсидіарність знаходить висвітлення в тенденції до децентралізації в регіональній політиці (тобто до звертання до державного, регіонального і місцевого рівнів) [2]. Однак розмежувальна лінія між цими

рівнями в регіональній політиці залишається нечіткою і досить важко піддається єдиному й однозначному визначенню.

В останні роки регіональна політика ЄС усе частіше замінюється поняттям політики згуртування, що означає переплетіння регіональної і соціальної політики, які вже не розглядаються ізольовано. Політика згуртування передбачає одночасне згуртування як по горизонталі (між регіонами), так і по вертикалі (між прошарками суспільства (соціальна політика)) [5, с. 146–149; 9]. Відбувається трансформація мети і сутності регіональної політики. У сучасних умовах держава втрачає свою монополію посередника і спроможність контролювати власний економічний простір. Через невизначеність регіональних меж регіони розглядаються не як самодостатні спільноти, а як відкриті, тимчасові соціальні системи, функціонально пов'язані з іншими рівнями влади й управління. Національні уряди, як правило, надають перевагу науково-технічно розвиненим регіонам. Політика підтримки економічного зростання регіонів протягом 2007–2015 рр. зосереджується на виконанні трьох головних завдань: конвергенція регіонів, регіональна конкурентоспроможність та працевлаштування, європейське територіальне співробітництво [9].

ЄС вважає регіональну політику однією з найбільш важливих спільних політик. У повідомленні Європейської Комісії Європейському Парламенту та Раді ЄС від 6 жовтня 2010 р. зазначається, що регіональна політика безпосередньо сприяє розумному зростанню Європи. Про це свідчить і зміст Політики єднання на 2014–2020 рр. [7].

Звертає на себе увагу той факт, що Європейська Комісія концентрує ресурси Європейського фонду регіонального розвитку на фінансування трьох проектів:

- дослідження та інновації;

- конкурентоспроможність;
- перехід до низьковуглецевої економіки [7].

Зазначені проекти дуже важливі для України, але поки наша країна не є членом ЄС і співробітництво може бути опоресередкованим.

Слід зазначити, що останнім часом, з огляду на політичну ситуацію (тимчасова втрата АР Крим та значної території Донбаського регіону), експортно-імпортні операції з країнами ЄС дещо знизилися та становили за 2015 р. 34 023,9 млн. дол. США проти 52 212,8 млн. дол. США в 2013 р. Але питома вага у загальному обсязі зросла з 32,2% до 37,4%. Також зросли взаємовідносини з країнами ЄС порівняно з країнами СНД, що свідчить про спрямованість України на більш розвинені європейські ринки. Впровадження більш ліберальної політики в напрямі взаємовідносин із країнами ЄС упродовж останніх років буде позитивно впливати на економіку України.

При цьому проведеним аналізом даних Держстату встановлено, що у взаємовідносинах України з країнами ЄС продовжує зберігатися негативне сальдо, яке за 2015р. становило 2 137,4 млн. дол. США (табл. 1).

Такий стан взаємовідносин повинен націлити інвестиційну політику України на підвищення рівня розвитку економіки та конкурентоспроможності продукції.

Проаналізувавши географічну структуру торгівлі України з країнами ЄС, можна стверджувати, що, на жаль, у 2015 р. у двосторонній торгівлі товарами між торговельними партнерами більшості країн продовжує зберігатися негативне сальдо (табл. 2) [8].

Наведені дані свідчать, що в розрізі країн в Україні склалися неоднакові умови експортно-імпортних відносин, із переважною кількістю країн ми маємо негативне сальдо. При цьому найбільше негативне сальдо маємо у взаємо-

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами світу,
у тому числі з країнами ЄС, за 2013–2015 рр., млн. дол. США**

Показники	Роки			Співвідношення			
	2013	2014	2015	2015/2014		2015/2013	
				млн. дол.	%	млн. дол.	%
ЗТО, всього по Україні	162062,8	126224,3	90903,2	-35321,1	72,0	-71159	56,1
у т. ч. ЗТО по ЄС	52212,8	45212,4	34023,9	-11188,5	75,2	-18188	65,1
Питома вага у загальному обсязі	32,2%	35,8%	37,4	-	104,5	-	116
Експорт, усього з України	77553,9	65422,5	47863,7	-17558,8	73,2	-29690	61,7
у т. ч. експорт з ЄС	20954,3	20994,5	15943,1	-5051,4	75,9	-5011	76,1
Питома вага у загальному обсязі	32,2%	32,1%	33,3	-	103,7	-	103,4
Імпорт, усього до України	84509,8	60801,8	43039,5	-17762,3	70,8	-	-
у т. ч. імпорт до ЄС	31258,5	24217,9	18080,8	-6137,1	74,7	-	-
Питома вага у загальному обсязі	36,9%	39,8%	42,0	-	105,5	-	-
Сальдо, всього по Україні	-6955,9	4620,7	4824,2	203,5	104,4	-	-
у т. ч. з ЄС	-10304,2	-3223,4	-2137,7	-1085,7	66,3	-	-

відносинах із Німеччиною – 2 646,9 млн. дол. США, що яскраво свідчить про різний рівень економічного розвитку країн та необхідність створення привабливих умов для інвестицій.

Відповідно до даних Державної служби статистики України, у зазначений період основними торговельними партнерами України є Іспанія, Італія, Німеччина та Польща.

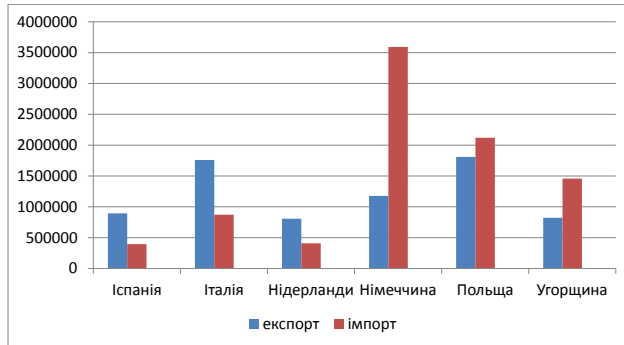

Рис. 1. Обсяги торговельних відносин України з окремими країнами ЄС за 2015 р.

Аналіз був би не повним без визначення питомої ваги цих країн в експортно-імпорتنих операціях. У розрізі експорту й імпорту їхня

участь у торговельних відносинах стосовно товарів склалася так:

- Іспанія: експорт – 8%, імпорт – 2,9%;
- Італія: експорт – 15,2%, імпорт – 6,3%;
- Нідерланди: експорт – 6,9%, імпорт – 2,9%;
- Німеччина: експорт – 10,2%, імпорт – 25,9%;
- Польща: експорт – 15,2%, імпорт – 15,1%;
- Угорщина: експорт – 7,0%, імпорт – 10,5%.

У результаті аналізу даних Державної статистичної служби України чітко простежується сировинна спрямованість експорту України (чорні метали, руди, шлаки та зола, зернові культури, насіння і плоди олійних рослин). Необхідно зазначити, що транскордонне співробітництво в сучасних умовах суттєво не впливає на зовнішньо-економічну спрямованість України. Найбільші обсяги в зовнішньо-економічних відносинах мають Дніпропетровська область і м. Київ [8].

Тенденція росту прямих інвестицій в Україну може свідчити про належність капіталу резидентам України, який свого часу було виведено в офшори. Про це яскраво свідчать при-

Таблиця 2
Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС у 2015 р., тис. дол. США

Країни	Експорт	Імпорт	Сальдо (+/-)
Усього по країнах ЄС, у тому числі:	13015209,7	15330156,2	-2314946,5
Австрія	347167,2	369635,3	-22468,1
Бельгія	296848,8	366777,5	-69928,7
Болгарія	419500,8	253119,2	166381,6
Велика Британія	367897,3	570127,8	-202230,5
Греція	153776,0	238558,9	-84782,9
Данія	144675,3	147614,0	-2938,7
Естонія	66205,7	77499,2	-11293,5
Ірландія	59182,6	75396,4	-16213,8
Іспанія	1043602,6	440750,5	602852,1
Італія	1979843,6	976327,8	1003515,8
Кіпр	61526,1	16922,9	44603,2
Латвія	150267,1	87144,8	63122,3
Литва	236300,5	552614,3	-316313,8
Люксембург	5883,8	57729,5	-51845,7
Мальта	12237,0	16359,3	-4122,3
Нідерланди	905655,0	452611,8	453043,2
Німеччина	1328677,4	3975626,5	-2646949,1
Польща	1977329,6	2324048,2	-346718,6
Португалія	320541,1	45166,6	275374,5
Румунія	569947,1	318202,3	251744,8
Словаччина	468528,8	346331,1	122197,7
Словенія	16261,0	128876,4	-112615,4
Угорщина	909721,0	1608536,1	-698815,1
Фінляндія	48037,7	222957,3	-174919,6
Франція	497949,4	892786,2	-394836,8
Хорватія	26086,5	15147,9	10938,6
Чехія	540950,6	479718,5	61232,1
Швеція	60609,9	273534,6	-212924,7

ведені нижче дані, де інвестиції з Кіпру становлять 24,8%, а в економіку Кіпра – 93,4% загального обсягу прямих інвестицій у країні ЄС [8].

Стосовно джерел фінансування інвестицій в Україну, то на протязі тривалого часу переважають власні кошти і лише незначна частина іноземних інвестицій (табл. 4).

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України

Країни	Обсяги прямих інвестицій в Україну на 01.07.2016 (млн. дол. США)	Питома вага (%)	Обсяги прямих інвестицій з України на 01.07.2016 (млн. дол. США)	Питома вага (%)
Усього, у тому числі:	44790,7	100,0	6233,4	100
Кіпр	11091,7	24,8	5824,5	93,4
Нідерланди	5769,0	12,9	-	-
Німеччина	5447,4	12,2	-	-
Російська Федерація	4740,4	10,6	137,2	2,2
Австрія	2629,8	5,9	-	-
Велика Британія	1969,0	4,4	-	-
Віргінські Острови (Брит.)	1719,5	3,8	51,7	0,8
Франція	1526,0	3,4	-	-
Швейцарія	1476,5	3,3	-	-
Італія	964,9	2,2	-	-
Польща	791,0	1,8	50,6	0,8
США	709,7	1,6	-	-
Угорщина	610,4	1,4	-	-
Беліз	553,6	1,2	-	-
Інші країни	4791,8	10,5	169,4	0,3

Таблиця 4

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010–2015 рр.

Джерела фінансування	Сума та питома вага по роках					
	2010		2011		2012	
	млн. грн.	%	млн.грн.	%	млн. грн.	%
Усього, у т. ч. за рахунок	180575,5	100	241286,0	100	273256,0	100
коштів державного бюджету	10223,3	5,7	17376,7	7,2	16288,3	6,0
коштів місцевих бюджетів	5730,8	3,1	7746,9	3,2	8555,7	3,1
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	61,7	147569,6	61,2	171176,6	62,6
кредитів банків та інших позик	22888,1	12,7	36651,9	15,2	39724,7	14,5
коштів іноземних інвесторів	3723,9	2,1	5038,9	2,1	4904,3	1,8
коштів населення на будівництво житла	18885,9	10,4	17589,2	7,3	22575,5	8,2
інших джерел фінансування	7752,5	4,3	9312,8	3,8	10030,9	3,8

Продовження таблиці 4

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010–2015 рр.

Джерела фінансування	Сума та питома вага по роках					
	2013		2014		2015	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього, у т. ч. за рахунок	249873,4	100	219419,9	100	273116,4	100
коштів державного бюджету	6174,9	2,5	2738,7	1,2	6919,5	2,6
коштів місцевих бюджетів	6796,8	2,7	5918,2	2,7	14260,0	5,2
власних коштів підприємств та організацій	165786,7	66,3	154629,5	70,5	184351,3	67,5
кредитів банків та інших позик	34734,7	13,9	21739,3	9,9	20740,1	7,6
коштів іноземних інвесторів	4271,3	1,8	5639,8	2,6	8185,4	3,0
коштів населення на будівництво житла	24072,3	9,6	22064,2	10,1	31985,4	11,7
інших джерел фінансування	8036,7	3,2	6690,2	3,0	6674,7	2,4

Таблиця 5

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування із січня по вересень, 2015–2016 рр.

Джерела фінансування	Січень-вересень 2016 р.		Січень-вересень 2015 р.	
	Фактичні ціни (млн. грн)	Питома вага у загальному обсязі (%)	Фактичні ціни (млн. грн)	Питома вага у загальному обсязі (%)
Усього у т. ч. за рахунок	204450,1	100,0	160722,6	100,0
коштів державного бюджету	2180,2	1,1	1677,5	1,0
коштів місцевих бюджетів	9881,0	4,8	5396,0	3,4
власних коштів підприємств та організацій	146793,1	71,8	111304,7	69,3
кредитів банків та інших позик	14712,8	7,2	14158,2	8,8
коштів іноземних інвесторів	6373,8	3,1	6253,4	3,9
коштів населення на будівництво житла	19764,8	9,7	17566,7	10,9
інших джерел фінансування	4744,4	2,3	4366,1	2,7

Урахування Україною міжнародного досвіду і зміна регіональної політики в 2015 р. у бік її децентралізації дали можливість значно підвищити в 2016 р. рівень інвестицій за рахунок місцевих бюджетів. Якщо за січень-вересень 2015 р. вони становили 5 396 млн. грн., то за відповідний період поточного року – вже 9 881,0 млн. грн., а питома вага збільшилася з 3,4% до 4,8%. Зросла також питома вага капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів.

Аналіз ситуації свідчить, що конкурентоспроможність української економіки та економіки країн ЄС суттєво відрізняється, що значно впливає на ефективне та взаємовигідне співробітництво між ними, насамперед для України.

Тому одним з основних напрямів зовнішньої політики України щодо інтеграції до країн ЄС повинно бути підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, її трансформація з орієнтацією на експорт. Зазначене можливо передусім за умов удосконалення інвестиційної політики, спрямованої на формування експортного потенціалу країни на основі високотехнологічної продукції машинобудування та послуг; створення і вдосконалення правових, економічних, організаційних та технічних умов для впровадження інвестиційних проектів щодо підвищення конкурентоспроможності українських товарів; розширення галузевого та транскордонного співробітництва між Україною та ЄС; пошук та визначення

Рис. 2. Питома вага інвестицій за джерелами фінансування за 2015 р.

Рис. 3. Питома вага інвестицій за джерелами фінансування за 2016 р.

нових форм та механізмів технічної допомоги з боку ЄС.

Таким чином, регіональна політика ЄС найбільш яскраво демонструє характерні риси підходу ЄС до формування своєї політики в різних напрямках, її оперативність і гнучкість. Саме цього і не вистачає нашій державі як у регіональній, так і в інвестиційній політиці.

У подальшому регіональна політика Євросоюзу буде спрямована на мобілізацію інноваційного потенціалу регіонів, ефективне використання спроможності об'єднаних зусиль різних політик і територіального співробітництва для досягнення стійкого зростання.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним нині є питання вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку має бути спрямоване на посилення на регіональному рівні внутрішньої мотивації до залучення інвестицій, спрямованих на соціально-економічне зростання та створення на регіональному рівні конкурентоспроможних підприємницьких структур, зорієнтованих на інтенсивне використання місцевих ресурсів. Також сьогодні вимагає формування на регіональному та міжрегіональному рівнях конкурентних виробничих систем інноваційного типу.

Висновки. Аналіз інвестиційної політики ЄС із позицій впливу на Україну засвідчив, що виклики, які постають перед Україною в умовах глобалізації, зумовлюють необхідність пошуку інноваційних підходів до формування її інвестиційної політики, модернізації системи управління регіональним розвитком щодо інвестиційної привабливості. Це передбачає запровадження інвестиційної політики, покликаної поєднати завдання модернізації економіки країни із забезпеченням комплексного збалансованого розвитку регіонів. Зазначене буде сприяти інвестиційним процесам у регіонах для вирішення необхідних

соціально-економічних питань. При цьому зазначені процеси повинні проходити із залученням широкого кола бізнесових структур спільно з органами державного самоврядування. Таким чином, не залучаючи державні кошти, громади будуть зацікавлені в інвестиційних процесах регіонів, оскільки вони будуть вирішувати їх нагальні проблеми. У результаті це дасть можливість одночасно запровадити інвестиційні процеси практично на всій території України які, мов кровоносні суди, забезпечать її життєдіяльність та економічний розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес ; пер. з англ. Р. Ткачук. – К. : Основи, 2004.
2. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Д. Дайнен ; пер. з англ. – К. : КІС, 2006.
3. Дубовик Б. Досвід міжнародної співпраці в рамках євро-регіонів / Б. Дубовик // Перспективи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/index.php?long=uk&theme=analitics>.
4. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг // Логос. – 2003. – № 6. – С. 85–86.
5. Кушнір М.О. Сучасні стратегічні орієнтири європейської регіональної
6. політики / М.О. Кушнір // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 1(26). – С. 146–149.
7. Мікула Н. Єврорегіональна співпраця і Україна / Н. Мікула // Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей : [монографія] / За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, В.І. Чужикова. – К. : КНЕУ, 2007. – С. 284–301.
8. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну програму розвитку трансграничного співробітництва на 2011–2015 роки» від 1 грудня 2010 р. № 1088, зі змінами і доповненнями.
11. Региональная политика стран ЕС : [монография] / Отв. ред. А.В. Кузнецов. – М. : ИМЭО РАН, 2009 – С. 230.